

דו"ד בתוקף "חברי מועצת העיר" כ"שבעת טובי העיר"

יש לדון בגדר סמכות נבחרת הציבור שבמועצה או בעיריה המקומית, שנבחרו ע"י הציבור החרדי שבעיר, האם יש תוקף להחלטותיהם כדין שבעת טובי העיר.

א] כוחם של שבעת טובי העיר: "שבעת טובי העיר" הוזכרו בגמרא כשלוחי הציבור ופרנסיו, מתקני תקנותיו והקובעים את דרכי ניהול העיר (עי' מגילה כ"ו, א'). ועי' שו"ת הרמב"ם סי' רע"א ששבעה לאו דוקא, (טור חו"מ י"ג וברמ"א). בכוחם להתנות על שערי העיר ומחירי השוק שבו, שכר הפועלים וקנסות, מחילת רשות הרבים ואף לצורך היחיד, קופת הצדקה של העיר, מיסים שונים, הפקעת קדושת ביהכנ"ס, ידם כיד עניים, מחליטים הם על פריעות חובות שונים ומפקחים על צרכי בני העיר (כל זה כמובא בארוכה בש"ס ופוסקים). מצאנו בספרי רבותינו מצוקי ארץ משפטים מופלאים על תוקפם של ז' טובי העיר (יומי שנתמנה פרנס על הציבור הרי הוא כאביר באבירים - מרדכי ב"ב רנ"ז, סמ"ע חו"מ ב') וכתבו שכשם שגדולי הדור יכולים להפקיע ממון ולגזור ולתקן על ענייני הדור כולו, משום שבני הדור סומכים עליהם, כך יכולים לעשות ז' טובי העיר (שו"ת ר"א מזרחי סי' נ"ז בשם הרמב"ן), והרשב"א (ח"א סי' תרל"ז) כתב שכשפועלים כחוקי המקום הרי הם כמלך ממש.

וכתבו הפוסקים שמכיון ז' טובי הרוב חשובים רוב ובאים מכח רוב בני העיר, הרי שבכוחם לקבוע תקנות גם על המיעוט (עי' שו"ת הרא"ש, שו"ת רא"מ הנ"ל. מרדכי ב"ב תפ"ב. שו"ת מהר"ם אלשיך נ"ט ועוד). ולהלכה נפסק שטובי העיר דינם כבית דין הגדול ויכולים לפעול בעיר כפי המנהג כרצונם (רמ"א חו"מ ב'), "ואין להשגיח על צעקת איזה אנשים, כי פקוח הרבים דוחה הכל" (שו"ת דברי חיים חו"מ נ"ח), ויש בענין פרטי דינים שונים ורבים ואין כאן המקום לפורטם.

ב] בחירת טובי העיר: כתבו הראשונים שנהגו בקהילות למנות נציגים על צרכי הציבור לפרק זמן קצוב. כאשר בחלוף הזמן מוחלפים הם באחרים (עי' ב"י או"ח סי' נ"ג ושו"ע שם). באופן בחירתם כתבו הפוסקים שבעלי הבתים בעיר המשלמים מיסים יקבלו על עצמם בחרם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים ולתקנת העיר, (והמסרב לומר כן בטלה דעתו). ואלו בוחרים את נציגיהם והנציגים נבחרים ע"פ הרוב (עי' שו"ת מהר"ם בירב, שו"ת מהר"י מינץ סי' ז', דרכי משה ורמ"א חו"מ קס"ג). בצורת הבחירה השתנו המנהגים והצורות, כפי המובא בפנקסי קהילות יהודיות רבות, ואכמ"ל.

כאשר הנציגים נבחרו ע"י המלכות, יש בכך לדעת רבים דין דינא דמלכותא דינא, [ודעת רוב הפוסקים שזהו רק בחו"ל ולא בארץ ישראל. וכבר התפרסם ד' פוסקי זמנינו שהלום אין בארץ ישראל כלל דינא דמלכותא דינא ואין לצרף זה אפילו כסניף]. אך כשהקהל מינה אותם ג"כ ע"י הצבעתם, שפיר נחשבים הם לטובי העיר, (עי' שו"ת חיים שאל ח"א סי' ל').

ג] סיעות שנבחרו ע"י מיעוט: הנה להמובא לעיל שבחירת טובי העיר נבחרים ע"פ רוב הקהל. א"כ סיעות שנבחרו ע"י מיעוט בני העיר לכאוי לא ייחשבו לטובי העיר, אף באופן שיצטרפו לניהול הקואליציה המקומית. שהרי רוב בני העיר לא רצו בהם כנציגיהם. אולם יש לדון דשמא גם חברי סיעות המיעוט נחשבים לטובי העיר עפ"ד מהר"ם אלשיך (סי' נ"ט) שכתב שעיר שיש בה מספר בתי כנסיות, אזי שולחים ממונה מכל קהילה וקהילה בעיר והם טובי העיר. והחזו"א (חו"מ ב"ב ד', ט"ז) כתב שבדרך גדול בוררים יחידים מכל קהילה וביהכנ"ס והנבחרים יש להם דין בני העיר, ומתוכם נבחרים טובי העיר ודינם כנבחרים מכל בני העיר. וכי החזו"א שיש לקבוע ולהסכים על מספר בני אדם הצריכים לבחירת נציג אחד וסידור העודפים ע"פ הנקבע, ובזה נחשבים לנבחרת הציבור כולו. ועי' שו"ת דברי ריבות (סי' רכ"ד) ושו"ת חת"ס (חו"מ קט"ז) שנהגו להעמיד פרנסים מכל החוגים ושכבות הציבור. ולפי"ז י"ל דגם נציגי קהילות המיעוט נחשבים לטובי העיר, כיון שנבחרו לתפקידם על ידי קהילות שלמות שרצו בהם לנציגיהם.

ד] אמנם נראה דכל דברינו אינם נכוחים וקשורים כלל להנוגע למועצות ועיריות מונציפאליות שבמקומותינו, ומכמה וכמה סיבות: א] יל"ע האם באופן שלא כל בני העיר מימשו את הצבעתם, אזלי בתר רוב המצביעים. וא"נ שאכן צריך לצרף הצבעת אלו שלא הצביעו, צריך למינדע האם ישנו רוב מוצק לטובת הנבחרים הנוכחיים. ואף א"נ שכן הוא,

אכתי צריך להסיר הצבעת הנשים, אשר כנודע מד' הפוסקים אין להם לבחור הנציגים, וכנתבאר בס' ויואל משה בארוכה. ויש חולקים וסוברים שנים כשרות לבחור ואכמ"ל. ולכל זה יש לצרף את אי הצבעת אלו היכולים להצביע ע"פ תורה (וכגון המתגוררים בעיר י"ב חודש, שדינם כבני העיר לכל דבר) אך לא הצביעו משום שהחוק הישראלי אסר עליהם להצביע מסיבות שונות. **ב**] נציגי המועצה לא נשלחו על ידינו להיות טובי העיר, ע"פ הכח שנתנו חז"ל למינוי נעלה שכזה, ואנו שלחנו לשם לנהל צרכי המועצה בלבד, מבלי להתחייב מאומה מלבד אשר יכפה עלינו החוק. **ג**] בשונה מ"ועד הקהילה" שנבחרו ע"פ רצון הקהל, הרי שאת הצורך ויציאת התוכן בבחירת חברי המועצה, יצקו משרד הפנים וחוקי הממשלה, שלא ברצון חכמים או בסגנונם. **ד**] יצירת רשימת הרוב נוצרה מעירוב של רצונות שונים של קהילות שונות, מבלי שכאו"א מהמצביעים אכן רוצה בבחירת כל אחד מהנציגים. אלא שכל חוג וקהילה רצה במספר נציגיו שלו ומשוי"כ הצביע הוא לרשימה זו, שע"י בחירתו ייבחרו גם הנציגים שחפץ בהם. נמצא שכל בוחר הצביע לרשימה רק בשביל נציגיו שלו ולא בשביל השאר. **ה**] הנציגים כבולים לסעיפי חוקי המדינה ולא תמיד לחוקי התוה"ק. כך שמלבד זה שהבחירות עצמם מבוססים על חוקי המדינה, הרי שכל דרך התנהלותם היא על פי חוקים ומשפטים בל ידעום.

סוף דבר נראה שאף כשחברי המועצה שומרים תורה ומצוות ונשמעים לדעת תורתנו הקדושה באורח חייהם הפרטיים, אין להם דין של "טובי העיר" ומתפקידם רק לנהל את ענייני העיריה ותו לא.

מתוך ספר ויאמר שמואל